

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਦੇਸ਼

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ , ਰਾਮਗੜੀਆ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ।)

GURMAT SANDESH

(Monthly News Letter of Ramgarhia Association , Woolwich)

Dec..2002

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼



ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ (ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ)

ਜਿਥੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਦੇਹ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੧੬੨੧ ਈ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਨ ਹੋਏ, ਸਗੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਮਤ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ੧੬੬੪ ਤੋਂ ੧੬੭੫ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ। (ਗੁਰਤਾ-ਕਾਲ : ੧੦ ਵਰ੍ਹੇ, ੭ ਮਹੀਨੇ, ੧੮ ਦਿਨ) ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ੫੪ ਵਰ੍ਹੇ, ੭ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ੭ ਦਿਨ ਸਾਰੀ। ਅਵਸਥਾ ਭੋਗੀ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ **ਤਿਆਗਮਲ** ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਕੜ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਪਕੜ ਹਉਮੈ-ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਸਣ ਦੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਪਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ-ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਕੜ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਆਈ ਹਰ ਵਸਤੂ, ਬੂਠੀ ਨਾਸਮਾਨ ਅਤੇ ਸੁਪਨੇ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪੜ੍ਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਪ੍ਰਬੋਧਤਾ ਤਿਆਗ ਦੀ ਹੈ, ਪਕੜ ਜਾਂ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਤੇ ਧੋਖਾ-ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੇ ਤਿਆਗਮਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿੱਭਾ ਨੂੰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲਣ ਲਈ ਜੋ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਉਸਦਾ ਵਖਰਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੌਰਵ ਹੈ। ਪਰ ੧੩ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਤਿਆਗਮਲ ਨੇ ਜਿਸ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਤੇਗ ਵਾਹੀ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਤਿਆਗਮਲ ਨੂੰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦੇਕੇ ਅਗੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਜ਼ਮੂਨ ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ, ਹੈ ਉਥੇ ਆਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਕੌਣ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਚਿਆਰ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੈ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਚੇਰੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਪਦ ਤੇ ਪ੍ਰਚਿੰਤ ਲਈ ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਹਿੱਤਾਇਆ ਵੀ। ਆਪ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਸਨ ਅਤੇ ਫੇਕੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਨੇ ਘਰ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸਿੰਜਾਈ ਲਈ ਖੁਹ ਲਵਾਏ। ਇਕ ਵਾਰ ਚਿਲਵਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੁਧ ਦੀ ਬੁੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ੧੦੦ ਗਊਆਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਇਛਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ, ਘਰੇਲੀ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਝਗੜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਨਿਜੋਂ ਜਾਣ। ਇਕ ਵਾਰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਧੋਬਤੀ ਨਾਮ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਸਾਮ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਚਕ੍ਰਪਵੰਜ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਸੁਲਾਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਖੁਨ ਡੁਲਣੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਪਿਛੇ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਦੌਰੇ ਕੀਤੇ। ਭਾਂਵੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੇਖਕ ਗੁਲਾਮ ਹੁਸੈਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਜੁਲਮ ਵਿਰੁਧ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਮਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਖੂਬੀ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਦੇ ਭੋਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਕੋਈ ਕੌੜਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ - ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਗ ਹਨ - ਪਹਿਲਾ ੧੬੨੧-੧੬੪੪ ਤਕ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਦੇ ਬਚਪਣ, ਵਿਦਿਆ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਜੁਧਾਂ ਵਿਚ ਤੇਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਦੂਜਾ ੧੬੪੪-੧੬੬੪ ਤਕ ਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਪ ਪਿੰਡ ਬਕਾਲੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਜਾਂ ਆਪ ਪੂਰਬ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੇ ਰਹੇ। ਤੀਸਰਾ ੧੬੬੪-੧੬੭੫ ਤਕ ਦਾ ਗੁਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਮਾਲਵਾ, ਬਾਂਗਰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਲ-ਚਲ ਮਚ ਗਈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿੱਯਾ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ **ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੂਤਰਾਂ ਤੇ ਸਰਾਸ਼ । ਪੋਸ਼ਕਸ਼ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ)

ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਰੰਪਰਾ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਸਿੱਖੀ ਇਬਾਦਤ ਤੇ ਨੈ ਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤਕ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਫਰ ਹੈ। ਬੰਦਗੀ ਇਸਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸਿਖਰ ਦਾ ਕਲਸ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜੀਊਣਾ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਉਹ ਸਬਕ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਰਹਿ ਕੇ ਮਰਨਾ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੇ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਚਮਤਕਾਰੀ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਤਨੇ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। **ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਮਰਹਿਗੇ, ਕੈਸਾ ਮਰਨਾ ਹੋਇ, ਜੇਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮਨਹੁ ਨਾ ਵੀਸਰਹਿ ਤ ਸਹਲਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ।**

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਬਚਨ ਅਜੇ ਵੀ ਜੀਵਨ-ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦੇ ਹਨ - **ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਗਲੀ ਮੋਰੀ ਆਉ। ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰ ਧਰੀਜੈ। ਸਿਰ ਦੀਜੈ ਕਣ ਨਾ ਕੀਜੈ।** ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਨਿਰੰਤਰ ਤੇ ਸਾਹਸਪੂਰਣ ਮਰਨ ਬਾਰੇ ਉਚੇਚੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਿਸ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਠੋਹੁ, ਤਿਸ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ। (ਮ:੨)

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ। ਜੀਵਨ ਕੀ ਛਡ ਆਸ- (ਮ:੩)

ਤਨ ਮਨ ਕਾਟਿ ਸਭ ਅਰਪੀ, ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਆਪਿ ਜਲਾਈ। (ਮ:੪)

ਮੂ ਲਾਲਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤ ਬਨੀ। ਤੋਰੀ ਨ ਤੂਟੈ ਛੋਰੀ ਨ ਛੂਟੈ

ਐਸੀ ਮਾਧਉ ਖਿਚ ਤਨੀ। (ਮ:੫)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ-ਗੀਤ, ਸਿਪਾ ਮੌਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਤਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - **ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵਾ ਵਰ ਮੁਹਿ ਇਹੈ, ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੇ** — ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ-ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਦਾ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਇਸ ਰੀਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਡੂੰਘੇ ਵਿਚਾਰ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਹੋ ਤੱਤ ਕਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਰਨਾ ਵੀ ਲੋਧੇ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਰੀਸ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਦਾਣਾ ਮਿਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਮਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਖੀਰ ਉਹ ਹਰਿਆਵਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਖਾਕ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਕ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਮਤਲਬ ਕਿ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਕ ਭਾਣੇ ਦੇ ਖੰਜਰ ਨਾਲ ਕਤਲ ਹੋ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਮਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਮਰ ਸੋਮੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - **ਨ ਉਹ ਮਰਹਿ ਨ ਠਾਠੀ ਜਾਹਿ। ਜਿਨਕੈ ਰਾਮ ਵਸਹਿ ਮਨ ਮਾਹਿ।** ਸੂਰਜ ਕਦੀ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਬਾਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਜੀਊਦਿਆਂ ਮਰਨਾ ਤੇ ਫਿਰ ਮਰ ਕੇ ਸਦਾ ਜੀਉਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - **ਜੀਵਤ ਮਰਹੁ, ਮਰਹੁ ਫੁਨਿ ਜੀਵਹੁ, ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮ ਨ ਹੋਈ। ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ, ਸੁੰਨ ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਸੋਈ।** (ਮਾਰੂ), ਪਰ ਇਹ ਖੋਡ ਸੋਖੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਿਖੜੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਭਾਣੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਗਿਲਾ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜੈਸ਼ ਨਹੀਂ - **ਜੋ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਣ। ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣ।** (ਧਨਾਸਰੀ)

ਪਰ ਅਜੇਹਾ ਬਿਖਮ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਉਤਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਸਦੀ ਦਿਆ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪਰਵਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਦਾ ਹੈ - **ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮਨਾਇਹਿ, ਜਿਸਨੇ ਹੋਇ ਦਇਆਲਾ, ਸਾਈਂ ਭਗਤਿ ਜੋ ਤੁਧ ਭਾਵੈ, ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ।** (ਸੂਹੀ ਮ:੫) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਸ਼ਕ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਕੀਤੇ ਰੰਗੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗਾ ਤੇ ਮੰਦੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ ਆਸ਼ਕ ਨਹੀਂ, ਸੱਚ ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੰਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਸਮਝ ਕੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਰੀਦ ਲਈ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਚਲਣਾ ਹੀ ਵਾਜਬ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਕਿਸੇ ਆਦਰਸ਼ ਲਈ ਜਿੰਦ ਨਿਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਤੇ ਦੋ ਐਗਣ ਨਿਵਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ - **ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ, ਸਬਰ ਸਿਦਕ ਸ਼ਹੀਦ ਭਰਮ ਤਉ ਖੋਵਣਾ।**

ਸ਼ਹੀਦ ਲਈ ਰੱਬੀ ਸਿਦਕ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਾਇਆ ਹੈ। ਜੇਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਸੀ - **ਜਾਂ ਤੂ ਮੇਰੇ ਵਲਿ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਆ ਮੁਛੰਦਾ**, ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਗੁਣ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲੋਭ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿੜਕਾ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿਦਕ ਤੇ ਸਬਰ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਰਗਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਡਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਬੇ ਬਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੁਧ ਮਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਿਖੂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਫੂਕ ਸੁਟਿਆ ਸੀ (ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਰਵੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ) ਈਸਾਈ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲੰਮੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਨਾਤਨੀ ਮਤ ਵਲੋਂ ਪਰੋਹਤ ਤੇ ਹੋਰ ਧਰਮੀ, ਜ਼ਬਰ ਜੁਲਮ ਅਗੇ ਬੇ ਬਸ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ, ਬੇਪਤਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉ ਲਿਆ ਪਰ ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਸਵੈਮਾਨ ਯਾ ਆਣਬ ਲਈ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨ ਦਿਖਾਈ। ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਮੰਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਂਪ ਲਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਸਵੈਮਾਨ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦਾ, ਮਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਉਦੀ, ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਖੋਖਲੀ ਤੇ ਭੇਖ ਦਿਖਾਵਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ, ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਇਸਨੂੰ ਪਰਿਪੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ - **ਡਗਮਗ ਛਾਡਿ ਰੇ ਮਨ ਬਹੁਰਾ, ਅਬ ਤੋ ਜਰੇ ਮਰੇ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਲੀਨਉ ਹਾਥਿ ਸੰਧਉਰਾ**। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ : **ਰਤੇ ਸੋਈ ਜੋ ਮੁਖ ਨ ਮੋੜਿਨ**। ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਰਿਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੇ ਫੌਰਨ ਬਾਦ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜਲਵਾਗਰ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਹ ਨੇ ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਨੂੰ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ।

ਪੁਰਾਣੇ ਪਰੋਹਤ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਗੂੰਗੇ ਮਾਸੂਮ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। ਚਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਔਲੜ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਫਾਹੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਦੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਬਰ ਨਾਲ ਤੱਕਰ ਨੈਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਾਬਰ ਸਾਕਰ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਹਿਨਸੀਲਤਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁੱਜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸ਼ਹੀਦੀ-ਗੀਤ ਭਵਿਸ਼ਤ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦਸਦਾ ਇਸਤਰਾਂ ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ :-

ਸੇਵਕ ਕੀ ਓੜਕਿ ਨਿਬਹੀ ਪ੍ਰੀਤ

ਜੀਵਤ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਿਓ ਆਪਣਾ, ਚਲਤੇ ਰਾਖਿਓ ਚੀਤਿ।

ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਕੀਨੀ ਨਾਕੁਰਿ, ਤਿਸ ਤੇ ਮੁਖੁ ਨਹੀਂ ਮੋਰਿਓ।

ਸਹਜੁ ਅਨੰਦੁ ਰਖਿਓ ਗ੍ਰਿਹ ਭਤਿਰਿ, ਉਨਿ ਉਯਾਹੂੰ ਕਉ ਦਉਰਿਓ।

ਆਗਿਆ ਮਹਿ ਭੂਖ ਸੋਈ ਕਰਿ ਸੁਖਾ, ਸੋਗ ਹਰਖ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿਉ।

ਜੋ ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਭਇਓ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ, ਸੋ ਮਾਥੈ ਨੈ ਮਾਨਿਓ। (ਮਾਰੂ ਮ:੫)

ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਜਿੰਦਜਾਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਚਮੁਚ ਲਾਸਾਨੀ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੋ-ਮੁਕਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇ ਦੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੇ ਮਨਣਾ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਤੂਫਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਚਲਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਕਦਮ ਧਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਾਬਤਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਤਿਆਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੱਚੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਰਤੱਬ ਕੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸੇ ਕਰਤੱਬ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿ ਭਾਈ ! ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਟੁੱਟ ਫੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਰਹੋ ਗੇ? ਪਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇਗ ਜਾਂਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਅਤਿਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜਬਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੇਸ਼ਕ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਜਾਓ ਪਰ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਤੇ ਨਾ ਛੱਡਣਾ, ਧਰਮ ਦਾ ਉੱਚਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਾ ਤਿਆਗਣਾ - **ਸਾਧੋ! ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਉ, ਯਾ ਭਤਿਰਿ ਜੋ ਰਾਮੁ ਬਸਤੁ ਹੈ, ਸਾਚੇ ਤਹਿ ਪਛਾਨੇ।**

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ! ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰੱਖੀਆਂ -

(ੳ) ਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪੀਰ ਹੋ ਤਾਂ ਕਰਮਾਤ ਦਿਖਾਓ।

(ਅ) ਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ, ਇਸਲਾਮ ਅਪਣਾਓ।

(ੲ) ਜੇ ਦੋਵੇ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਮਨਣੀਆਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਗਲਵਕਤੀ ਪਾਓ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ, **ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਭਾਣੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ, ਕਰਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣਾ ਕਹਰ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ। ਜ਼ਬਰੀ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਆਪਣਾ ਈਮਾਨ ਗਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਨਾਟਕ ਹੋਟਕ ਕਰਨਾ ਮਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਸੂਰਬੀਰ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਦੀਨ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ।** ਇਸਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਜੈ ਜੈ ਕਰ ਕਰਾਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ, ਭਾ ਮਤੀ ਦਾਸ, ਭਾ ਸਤੀਦਾਸ ਅਤੇ ਭਾ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਤਰਬੱਲੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਅਮੀਰਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਤੇ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਇਮਾਂ ਦੇ ਹੌਸ਼ ਗਵਾਹ ਗਏ। ਜੋ ਕੀਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਹੱਕੇ ਬੰਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਵੀ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਬਦਨਾਮ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਏਤਹਾਸ ਨੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ !

(ਬਾਕੀ ਅੰਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ)

ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਬਲੀਦਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਝੁਲਾਏ, ਰਣਜੀਤ ਨਗਰੇ ਵੱਜੇ, ਤੇ ਕੱਲ ਦੇ ਕੰਮੀ ਤੇ ਨੀਚ ਸੁਦਰ, ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਜਾ ਕੇ ਵਧੀਆ ਇਰਾਕੀ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ। ਇਹ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਨਿਰਭੇਤਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਹਿਨਸਾਹ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੰਮਾ ਸੰਗਰਾਮ ਛਿੜਿਆ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਚੰਮਕੌਰ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਤੇ ਸਬਕ ਪੱਕਾ ਕਰਦੇ ਗਏ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ।

ਫਰਖਸਿਯਾਰ, ਅਬਦੁਲ ਸਮਦ ਖਾਂ, ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਂ, ਲਖਪਤ, ਮੀਰ ਮੰਨੂ, ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਵਗੈਰਾ ਕਈ ਜਰਵਾਨੇ ਆਏ ਤੇ ਖੂਨੀ ਘਰੂਘਰੇ ਵਰਤਾ ਕੇ ਅੰਤ ਖਪਦੇ ਖਪਦੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਆੱਚ ਨਾ ਆਈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਜਿਸਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਤੂੰ ਸੁਆਮੀ, ਸੋ ਦੁਖ ਕੈਸਾ ਪਾਵੈ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੈਕੜੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੇ ਕਹਿਰਾਂ ਦੇ ਤੁਫਾਨੀ ਝਖੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੋਤਾ ਪਰ ਲਗਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਪਨਾਹ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਮਾਰਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਰੀ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹੋ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਰਹੀ -

ਮੈਂ ਨ ਮਰਉ ਮਰਥੈ ਸੰਸਾਰਾ, ਅਬ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਓ ਹੈ ਜੀਆਵਣਹਾਰਾ।

ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਅੰਦਾਜ਼ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ੯੬ ਕਰੋੜ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰਾਂ ਕੁੱਝ ਚੋਟਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਬਿਉਰਾ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਆਓ ਅੱਜ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਚਸਮੇ ਤੇ ਅਮਰ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਾਂ ਭਰੀਏ। ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੁਕੱਟ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਇਸਦੀ ਮਾਲ ਚੋਲਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਅਖੁਟ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦੀਨਾਮਾ

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ 80 ਮੁਕਤੇ
ਚਲੀ ਮੁਕਤੇ
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ (੬੯੩ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ)
ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਡਲਵਾਂ
ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਹਕੀਕਤਰਾਇ ਧਰਮੀ
ਭਾ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਭਾ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾ ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ
ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਵਿਚ ੭ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਹੀਦ
ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਵੱਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ (੨੫ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਹੀਦ)
ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (30 ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ)
ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ
ਜਰਨੈਲ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂਰੂਆ
ਸ੍ਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ
ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ
੬੬ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ
ਸ੍ਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ
ਸ੍ਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਠੀਕਰੀ ਵਾਲਾ
ਸ੍ਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਮੀ
ਸ੍ਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੈਰੂਮਾਨ
ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (੭੪ ਦਿਨ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਰੱਖਕੇ)
ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੋਗੋਵਾਲ

ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਅਸਥਾਨ

30 ਮਈ ੧੬੦੬ ਈ - ਲਾਹੌਰ
੧੧ ਨਵੰਬਰ ੧੬੭੫ ਈ - ਦਿੱਲੀ
੧੭ ਨਵੰਬਰ, 3 ਦਸੰਬਰ ੧੭੦੫ ਈ ਚਮਕੌਰ ਤੇ ਸਰਹੰਦ
ਜਨਵਰੀ ੧੭੦੬ ਈ - ਮੁਕਤਸਰ
੧੯ ਜੂਨ ੧੭੧੬ ਈ - ਦਿੱਲੀ
੧੭੨੬ ਈ
28 ਜੂਨ ੧੭38 ਈ
ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ੧੭38 ਈ - ਲਾਹੌਰ
੧੭80 ਈ - ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਲਾਗੇ
੧ ਜੁਲਾਈ ੧੭8੫ ਈ - ਲਾਹੌਰ
ਫਰਵਰੀ ੧੭8੬ ਈ - ਲਾਹੌਰ
ਮਈ ੧੭8੬ ਈ - ਕਾਹਨੂਵਾਣ
੧੧ ਨਵੰਬਰ ੧੭੫੭ ਈ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੫ ਫਰਵਰੀ ੧੭੬੨ ਈ - ਕੁੱਪ ਰਹੀੜਾ
੧ ਦਸੰਬਰ ੧੭੬8 ਈ - ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
੧8 ਮਾਰਚ ੧੮੨3 ਈ - ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ
30 ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮3੭ ਈ - ਜਮਰੌਦ
੧0 ਫਰਵਰੀ ੧੮8੬ ਈ - ਸਭਰਾਵਾਂ
੫ ਜੁਲਾਈ ੧੮੫੬ ਈ - ਸਿੰਘਪੁਰ
੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੮੭੨ ਈ - ਜਮਾਲਪੁਰ ਕੋਟਲਾ
੧8 ਨਵੰਬਰ ੧੯੧੫ ਈ - ਲੁਧਿਆਣਾ
23 ਮਾਰਚ ੧੯3੧ ਈ - ਲਾਹੌਰ
੧੯ ਜਨਵਰੀ ੧੯3੫ ਈ - ਪਟਿਆਲਾ
3੧ ਜੁਲਾਈ ੧੯੪੦ ਈ - ਲੰਡਨ
2੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੬੯ ਈ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੬ ਜੂਨ ੧੯੮8 ਈ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
20 ਅਗੱਸਤ ੧੯੮੫ ਈ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

(ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਦਮ ਦੇ ਲੋਭ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ - ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਥਰੂ)



Baba Deep Singh ji challenging his dare-devil soldiers to come forward and sacrifice their lives to restore the sanctity of Darbar Sahib, Amritsar.

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਦੇ ਅਖਵਾਏ ? ਇੱਕ ਆਧਾਰ-ਤੱਤ

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਹਿਬ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਠਾਹਰ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਬਾਣੀ ਮਿਲੀ, ਇਕ ਸੈਂਚੀ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਆਪ ਇਸ ਤੁਕ ਉੱਤੇ ਅਪੜੇ - **ਹਾਲ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ** ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਫਕੀਰੀ ਤਾਂ ਆਈ ਨਹੀਂ ਮੁਰੀਦੀ ਜਰੂਰ ਆਈ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਹੋ ਜਾਵੇ - **ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ** ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੰਗਤ ਅਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਕਰੋ। ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਮਨ ਲਈ, ਅਤੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ **ਫਕੀਰਾਂ** ਦੀ ਥਾਂ **ਮੁਰੀਦਾਂ** ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਥੇ ਪੰਥ ਹੁਕਮ ਕਰੂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਹ ਸਿਰ ਔਂਜ ਤੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਆਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ, ਪਰ ਪੰਥ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਸੀਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਈ। ਪਰ ਜਦੋਂ, ਜਦੋਂ ਵਿਚ (ਮਤਲਬ ਕਿ ੧੮੧੪ ਬਿ ਤੇ - (ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਈ)) ਤੈਮੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਬੇ-ਆਦਬੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੀਸ ਭੇਟਾ ਦੇਵੇ। ਸ਼ਹੀਦ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੱਕਲੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾ ਲਿਆ। ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਕਮਰਕਸ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਇਹ ਕਮਰਕਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਰਾਹ ਵਾਲੇ ਆਪ ਤੇ ਆਪ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰਲਦੇ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਠਾਣੀ ਫੌਜਾਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਜਥੇ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜਥਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਡੁੱਲਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਤੁਕ ਨੂੰ ਬਦਲ ਗਏ, ਪਰ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, **ਹਾਲ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ** ਅਤੇ **ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ**, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਆਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਪਰ ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਅੱਖਰ ਪਲਟਿਆ ਸੀ। ਸਿਰ ਦੇਣਾ, ਸਿਰ ਆਪਣਾ ਨਾ ਸਮਝਣਾ, ਸਿਰ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਕਿ ਸਿਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕੁੱਝ ਸਿੱਟਾ ਵੀ ਨਿਕਲੇ ਕਿ ਨਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਤਦੋਂ ਤਾਂ **ਫਕੀਰਾਂ** ਦੀ ਥਾਂ **ਮੁਰੀਦਾਂ** ਹੋਇਆ।

(ਸ੍ਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਵਿਚੋਂ ਧਨਵੰਤ ਸਹਿਤ - ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸਿੰਘ)

GURU TEGH BAHADUR

OUR SAVIOUR AND DEFENDER OF THE FAITH

"BABA Bakale"! This was the only clue given by Guru Har Krishan about his successor to Guruship. Soon after Guru Harkrishan's Light had merged into the Infinite, twentytwo imposters, who were his distant blood relations, proclaimed themselves the next Guru and set themselves up in the same village. But thanks to the training imparted through nearly eight generations, the shrewed disciples knew well the fragrance of soul that comes from the true Guru. So, great was the joy, when a disciple Makhan Shah, a merchant-shipper, got on top of the house and cried in ecstasy to the heavens and earth "Guru Ladho"! "Guru Ladho"! (The Enlightener is found, the Enlightener is found") The other claimants then faded at once from the picture.

Tegh Bahadur, youngest son of Guru Har Gobind, was born on 1st April 1621; he was so named because the Guru foresaw he would be powerful to endure the sword (tegh). Even as a child he enjoyed ecstatic trance. He continued his quiet life of contemplative solitude, wholly absorbed in the meditation on the Beloved. For that reason he did not catch the notice of the common man.

But caught in the magic net of God's own effulgence, Tegh Bahadur was forced to come out of his life of calm meditation in order to save dharma and uphold righteousness in the difficult times that were ahead. Guru Tegh Bahadur was so tender hearted that he could not bear the sight of suffering humanity without a deep agitation of spirit. Spontaneous sympathy flowed from him. His songs are as tears shed over the sorrows of the world in the silence of his heart. Guru Tegh Bahadur's note is of renunciation, not of the world but of the worldiness. Guru Tegh Bahadur finds joy only by abiding in NAM (Divine Spirit) and in singing His praises, and he exhorts every one to live in Him and convert the sorrows of his life into the vision of Heaven - a joy of self realization.

"O brother, nothing in the world can be thine for ever, therefore think of Him alone, and live aloof from the sorrows of life. Plunge thyself again and again into this thought, and see what little the world contains that can promise aught; the illusion of magic colours, bewitches you again without purpose, therefore, turn within and see the Truth within thyself."

"Forget yourselves, O people, but forget not the Beloved. Forget not in your joy of gifts, the great Giver." (Translated).

Such is the message of Guru Tegh Bahadur, which sinking deep into the heart reveals the sadness of life and its delicacy. It makes men sleepless; but full of peace of the Infinite.

Tegh Bahadur visits Amritsar: When Guru Har Gobind had shifted his seat to Kiratpur, most of the disciples had also accompanied him. The Temple at Amritsar had passed into the hands of the imposters. On Guru Tegh Bahadur's visit to Amritsar, the priests shut the doors of the Temple against him. He turned his back on the temple of bricks and mortar and bore away the true Hari-Mandir in his heart as a holy vision. The Golden Temple would have gone for ever from Amritsar, but as the news spread, all the people of Amritsar came out to pour their soul at his feet. The women of the city took the lead, welcomed him with the Guru's songs and went singing all the way with him to the village WADALA where he stayed in the humble abode of a devout disciple. The Master blessed the women of Amritsar and blessed Amritsar itself. The Golden Temple was thus saved for this poor earth of ours by Sikh womanhood.

Guru on Missionary Tour: Guru Tegh Bahadur founded the city of Anandpur, but he did not stay there long. He soon started on an extensive missionary tour, visiting Kurkshetra, Agra, Prayag, Varanasi, Gaya and ultimately made his sojourn at Patna Sahib in Bihar. During these travels his mother and his wife accompanied him. He had to leave them at Patna when he went further to Dacca and Kamrup (now in east Pakistan). Wherever he went he resurrected the memory of Guru Nanak, who had been there long before him and had given his soul stirring message.

Aurangzeb. The Guru on this occasion, brought about a peaceful settlement between the Raja of Kamrup and Raja Ram Singh. A battle was thus avoided. In token of this event and in the sacred memory of the Guru's visit, a high mound was raised at Dhubri by the soldiers of both sides. At this place the Raja of Assam, who also came to pay his homage to the Guru, invited the Master to his state, and became his disciple. In Assam the Guru illumined many a household with spiritual light and organised holy congregations.

Birth of Gobind: During these days news was conveyed to the Guru of the birth of his son at Patna. On returning from Assam he stayed for sometime at Patna and then returned to the Panjab. Guru's family stayed at Patna where Gobind, the child, passed the first seven years of his life. During his stay at Patna, the charming child Gobind bewitched many hearts. He conquered new hearts every day. The people were delighted and drank of the divine joy when Gobind spoke to them or touched them or played with them. Guru Tegh Bahadur ultimately sent for his family at Anandpur. But the Master was to have only a brief sojourn at Anandpur after his family from Patna had joined him there.

Aurangzeb's Campaign of Religious Persecution: Aurangzeb who had ascended the throne of India, had earned for himself the disapprobation of the saner section of the whole Muslim world. To cover his sins, he decided to enlist the sympathies of the fanatical section of his co-religionists. His ideal was the extermination of the idolatrous Hindus and the conversion of the whole of India to Islam. In a short span of six years, the wails of the Hindus were heard from all corners of the Mughal Empire. The Hindu shrines and temples were pulled down in cities like Babaras and Brindaban in broad daylight, and mosques were raised in the sites. He now directed his main efforts against the high caste Hindus. He addressed the pandits and offered them the choice between Islam and death.

Pandits of Kashmir Approach Guru Tegh Bahadur: The pandits of Kashmir at last flocked to Anandpur, the city of the Master, and a deputation representing them waited upon the Guru. They narrated their tale of woe and suffering, shedding tears of blood. This plunged the Guru into deep thought. Just at this moment, the child Gobind came in. He lovingly approached his father, but seeing him in an unusually grave mood, said, "Father dear, what makes you so sad and serious today?" Guuru replied, "The sufferings and lamentations of these people; they are in a very helpless condition; their rulers are as wolves and there is no end to their misery and shame. "But what is the remedy father?" asked the child. "This requires sacrifice - the sacrifice of the purest and holiest person, but the question is where to find such a person."

Gobind, still a child of nine years, listened and said, though impulsively, at once; "Father, who can be holier than you and who more pure? Offer thyself, father, and save the people."

The Man of God must sacrifice himself for the people, the Son of God must be bled to pour life into the dead bones of the fallen people - such is the ancient mystic law of spiritual life. To the pandits, who had sought help in distress, the Guru said that they should convey to the Emperor Aurangzeb that the ruler should stop individual persecution, but if he could convert Tegh Bahadur to Islam, they would follow suit.

Guru Summoned To Delhi: The emissaries of Aurangzeb came to Anandpur to summon the Master to Delhi. The Guru did not go with them but he promised to follow. He had yet to go to see some of his disciples who were longing to see him and lived on his way to Delhi. He took his own time and his own road; it led through the midst of his disciples. At last at Agra, the Master with five chosen disciples delivered himself to the Emperor's men. From Agra he was taken to Delhi. He was offered all the worldly temptation, but the Master spurned them and abandoned all that the world could offer, desiring nothing but an abiding repose in the love and Will of God. He was then put to severe tortures. But Guru Tegh Bahadur felt no remorse but courageously faced a martyr's death, keeping all the time his mind absorbed in the only and eternal Reality. In order to strike terror in him, two of Guru's disciples, Bhai Mati Das and Bhai Dyala, were tortured in front of his eyes. When they found him unshakable in his resolve, they sentenced him to be publically beheaded. The execution took place in Chandni Chowk, Delhi under the banyan tree where stands today the Gurdwara Sis-Ganj.

On the occurrence of this horrible catastrophe a great dust storm swept Delhi that day, the sky became blood red. Under the cover of this storm, a daring sikh, Bhai Jaita, picked up the head of the Master and hurried away with it to Anandpur. He crmated the head there with due honour and devotion. The body of the Guru was removed by another disciple, Bhai Lakhi, whose convoy of carts was moving out of Delhi Fort towards Chandni Chowk after unloading supplies. He secretly lifted the body while the storm was still

by setting fire to his house and all his belongings, to give an impression that the fire was an accident. On this spot stands today Gurdwara Rakab Ganj

Tegh Bahadur is gone!
The world says, 'Alas, Alas!'
The heaven rings with halleujahs!
Welcoming his return Home!
The angels sing, 'The victor comes home!'
The victor comes Home.'

Guuru's Word: There are 115 hymns of Guru Tegh Bahadur in Guru Garanth Sahib including 57 Slokas. Translation of a few is given below:

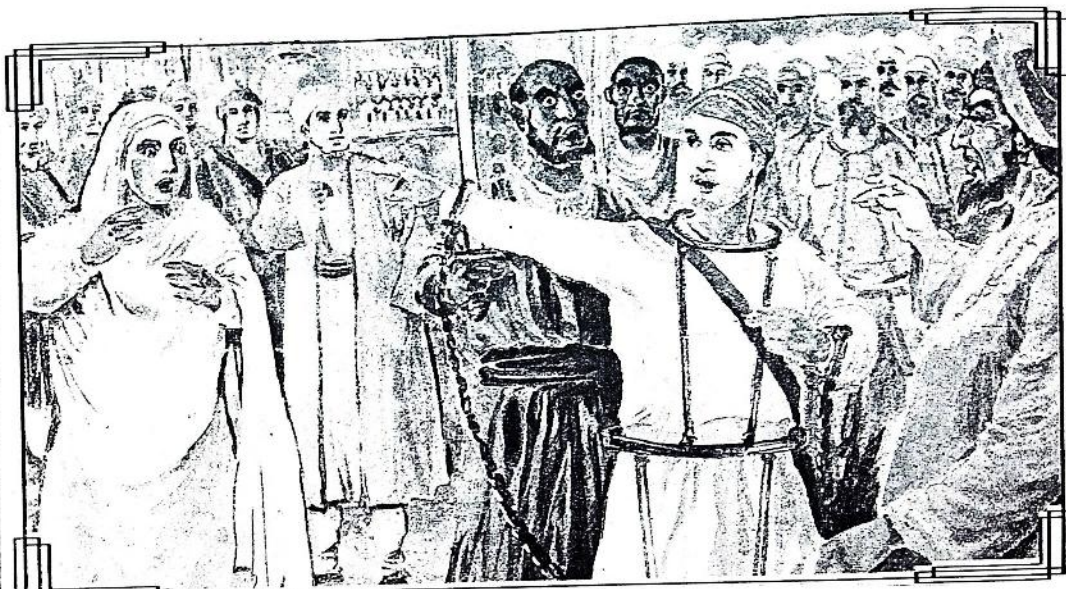
*"That man who in midst of grief is free from grieving
And joy has got no attraction for him
Who is free from fear and who deemeth gold as dust
Who is above slander and remains unaffected by praise
Who has got no greed, no vanity and no worldly attachment
Who remains balanced at his centre unmoved by good or ill fortune
Who is indifferent to honour or dishonour
Who hath renounced all cravings and desires
And expecteth nothing from the world
Whom lust and rath can touch not,
In the heart of such a person dwelleth God.
On whom the Guru bestoweth His Grace
He alone knoweth the way to this conduct
His soul, O Nanak, is blended with the Lord
As water is blended with water."* (Guru Tegh Bahadur: Rag Sorath)

*"Those who have never sung the praises of the Lord:
They have wasted their life in vain
Saith Nanak, O my mind, dive into the love of God
As fish longs to dive into water."* (1st Slok)

*"Why art thou steeped in vicious ways of life
And dost not for a moment feel disgusted of them?
Saith Nanak, O man, devote thyself to Lord
So as to escape the snares of Death."* (2nd Slok)

*"The days of thy youth passed away uselessly
Old age has now overtaken thee
Saith Nanak, O man, devote thyself to God
For the sun of thy life is about to set."* (3rd Slok)

*"In happiness and prosperity there are many friends, But in adversity and sorrow there is none,
Saith Nanak, Ponder on the Beloved, O my soul, Even in the bitterness of death, He will come to your
rescue."* (32nd Slok)



Martydom of a Sikh lad

To die for one's faith is an act divine ,
who disowns Sikhism are worse than swine.

There was a boy of hardly 18 years of age , who was among the 700 Sikhs , who were arrested and brought to Delhi , to please the Moghul Emperor. The mother of that boy approached the Emperor , and pleaded for his freedom saying that he was not a Sikh and that he was arrested by mistake.

Hearing this from the mother , the Emperor was pleased that atleast one Sikh had betrayed his faith. The Emperor gave orders to release the boy provided he (the boy) would pulicly disclaim to be a Sikh.

With the Emperor's orders , the mother of the boy went to the officer-in-charge of the executions ; she also advised her son to disclaim being a Sikh and thus save his life.

The boy on hearing his mother's advice , started shouting loudly , " I am a staunch Sikh , I value my faith more than my life , I wan't to die as a martyr along with my other companions . This lady is not my mother , I do not recognise her "

Everyone , the public , the police chief and the Kazi were deeply touched and impressed by the young Sikh boy's courage and his faith in his religion . The officials felt humiliated . The executioner , with one single blow of the sword , cut off the brave Sikh boy's head.

Thus the young Sikh boy showed to the world that a true Sikh values his faith more than anything else. He enlightened the path of coming Sikh generations for all time to come.

Shaheed Udham Singh

(Ram Mohammed Singh Azad)

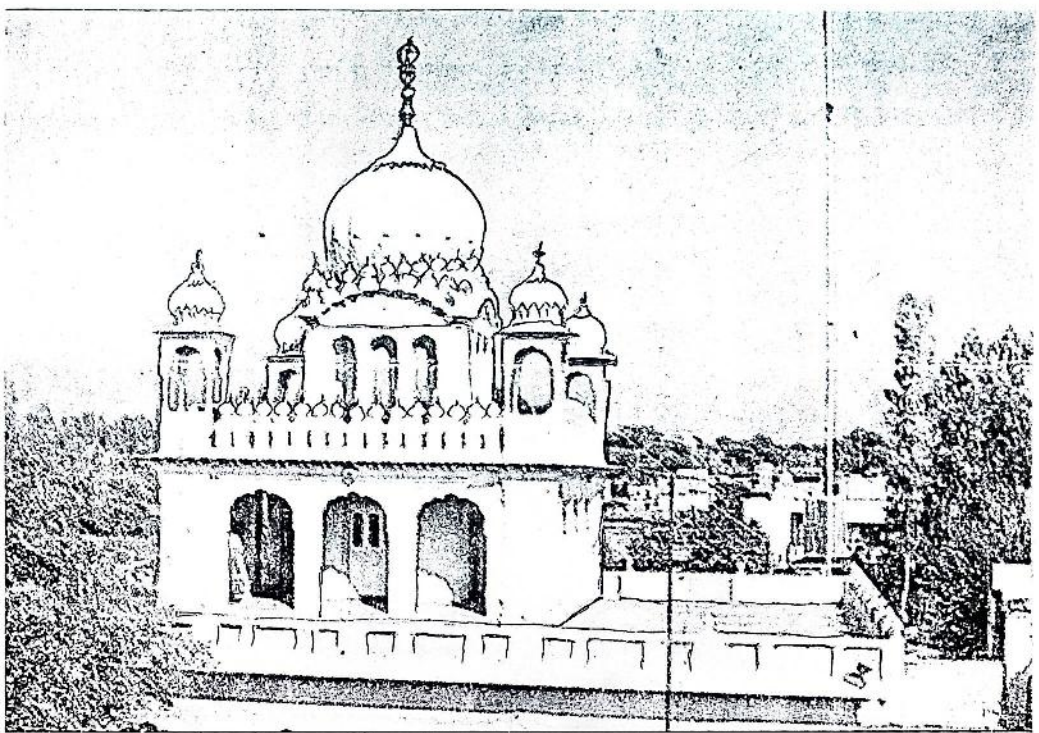
On Wednesday , 13th March 1940 , a meeting was held at Caxton Hall by the East India Association and the Royal Central Asian Society. Amongst the speakers were Sir Michael O'Dwyer , Lord Zetland (Secretary of state for India) , Sir Louis Dane (former under-secretary to the Governor of the Panjab) , and Lord Lamington (former Governor of Bombay) . Sir Michael O'Dwyer was Lieutenant - Governor of the Panjab at the time of the Jallian Wala Bagh massacre on the 13th. April 1919 , when Brigadier General Dyer ordered Gurkha soldiers to open fire on a crowd of 20 , 000 people. More than 1 , 500 unarmed men , women , and children were wounded or killed .

Udham Singh who had been present at the time of the massacre , took a vow to revenge.. He came to Britain in 1933 . He often used to go to the Shepherd's Bush Gurdwara in Sinclair Road , whose official at the time was Shiv Singh Johal . One of his favourite haunts was the Panjab Restaurant owned by Gurbachan Singh in Neal Street , near Covent Garden . Shepherd's Bush Gurdwara is considered to be the oldest Gurdwara in Britain and the property was formerly the residence of the Sikh Maharaja of Patiala .The Gurdwara is now situated at 62 Queensdale Road in Shepherd's Bush . Udham Singh had associations with the Ghader party of pacific coast , America and the Martyr Bhagat Singh.

When the meeting was over at about 4.30 pm , Udham Singh pulled out a gun and fired six shots . Two of them hit Sir Michael O'Dwyer (who died immediately) , one hit the Marquis of Zetland , one hit the right hand of Lord Lamington , one hit Sir Louis Dane in the arm and one went astray . Udham Singh of Mornington Terrace , North London, was hanged at the Pentonville prison on 13th.July 1940. Many Indians at the time, such as Krishnan Menon and Shiv Singh Johal tried to help him, whilst others like Mahatma Gandhi condemned the killing and refused to help, as he had earlier in the case of Bhagat Singh. On 13th.April 1980, Udham Singh's remains were taken back to India and received at the airport by Mr Shanker Dayal Sharma, President of the ruling Congress party , Mrs Indira Ghandhi and Giani Zail Singh along with millions of Indians who paid homage.

The gun used by Udham Singh, his diary, a knife and bullet fired at the time of assassination are presently kept at the Black Museum, New Scotland Yard, 10 The Broadway,London,SW1.These are also illustrated in the book, "The Murders of the Black Museum 1870-1970 ." by Gordon Honeycombe.

(A page of Sikh history for young Sikhs . Presentation: Pritam Singh Matharu)



ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ।
ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਾਨ-ਹੀਲ ਕੇ ਲੈ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ
'ਰੰਘਰੋਟਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੇਟਾ' ਦਾ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਜੇ ਸੱਚ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ
ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੋਂ
ਕੁਰਬਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
ਇਸ ਸਮਾਂ ਤੇ ਹਰ ਪਰਵਾਨੇ ਦੀ
ਪਰਵਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਲਹੂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ
ਬਲਵਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ
ਨਿਤ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ।
ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਸੂਰੇ ਕੌਮਾਂ ਦੀ
ਸ਼ਾਨ ਬਨਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ । (ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਥਰੂ)

(News Letter Edited & published by Pritam Singh Matharu for & on behalf of Sri
Gurdwara Sahib, Ramgarhia Association, Woolwich, London S.E.18 6EJ)